

בראשית פרק ב

(ז) וַיִּצְרֶה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֶפְרָל מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:
תרגום אונקלוס בראשית פרק ב פסוק ז

(ז) וברא יי אלהים ית אדם עפרא מן ארעא ונפח באפוהי נשמתא דחיי והות באדם לרוח ממללא:
רש"י בראשית פרשת בראשית פרק ב פסוק ז

לנפש חיה - אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודבור:
מלבי"ם משלי פרק א פסוק ג

(ג) לקחת מוסר השכל, יש מוסר ויש מוסר השכל, שהשכל נבדל מן הבינה שהוא כח חד באדם שעובר בדברים שאין יד הבינה שולטת בהם, כמו להשכיל עניני החכמה שאין מתבררים במופתי הבינה, וכן להשכיל באמתות העצם הנשגב וסוד מעשה בראשית ומעשה מרכבה להשיג גדולתו של יוצר בראשית, כ"ז מפעולות השכל, והנה המוסר היוצא ע"י יראת ה' שיתיירא מענשו נקרא בשם מוסר סתם, והמוסר היוצא על ידי יראת הרוממות שמשיג גדולתו של השי"ת ויירא מרוממותו מעשות דבר נגד חקי החכמה אשר ישכילם בשכל טוב, זה נקרא מוסר השכל, כי זה יושג על ידי כח השכל

מוסה"ק שתיקה והתבודדות פנימית ו

יתרון השתיקה ורוח הקודש המתחבר על ידה, בא מתוך ההתפרצות הפנימית, שבאה מתוך מעין הנשמה, שדורש להתפשטותו והרחבתו מגרש גדול מבלי מעיק, וחמורה היא ההתבודדות הפנימית מאד, ודורשת היא שגשוגה בלא שום הפרעה בעולם. אז יוצרת היא את ערכיה וגווניה מכחה התוכי הפנימי, ואור הרוחני, פאר החיים וגבורתם היסודית מתגברים והולכים, והדיבור הבא אז הרי הוא מפריע בכחו הבניני בנטילתו מהישן, ממה שכבר מטושטש ומאופל, מוגבל ומצומצם, ונותן על הזרם המעיני, השוקק לחידוש וטריות חדשות. ודוגמת השתיקה הדבורית, לעומת המחשבה, יש גם כן דומיה מחשבתי, כשבא תורה של המחשבה היותר נעלמה, היותר פאורה ועליונה. והולכים הם הדברים במדרגות זו למעלה מזו. המצה, היא משתקת את כל שאון חיכוני, כל תנועה והתגבהות במערכת החיים, מאלמת את הזרמים החיצוניים. ובא זה בהתאמה לגילוי שכינה, ומורא גדול, לעומק רז הדומיה, ומתבטא הוא בקול אדיר, שהדומיה מתאחות בו, כזיאתא פסחא והלילא פקע איגרא.

דממה עליונה ז

השתיקה נתבעת בעומק הנשמה, מכל אשר הגיגים עליונים, שבעצמם עומדים הם ממעל לחוג המבטא של האדם, הנם קבועים בתוכיותו. כשבעל המחשבה הדוממת עוסק בדממתו הנשגבה, עולמות רבים הולכים ונבנים, שירות נשגבות מתנשאות בשיא קדשן, וגבורה עליונה בעדן קודש מתרוממת על כל ספירותיו הרוחניות. השתיקה, המלאה חיים, מאצרת את הוד החכמה אל תוכה. העולם הרוחני והמעשי הולך ומתגלה בחידור עצום בכל פרטיהם, בכל קויהם היותר מדויקים, אל החכם העליון, שכרמי מטעיו הנם מסויגים בהסיג של שתיקה היפה לחכמים. זאת היא הדממה העליונה, המתעלה בהודה על הרוח, הרעש, ועל האש, קול דממה דקה, והנה ד' עובר.

עת לחשות ועת לדבר ח

הירוס גדול בא במערכי הרוח, כשמופיע האור הפנימי של עת לחשות, והאילמות הקדושה העליונה בכל הוד כבודה ובכובד משאה היא ממלאה את כל הנשמה, אם ימרוד בה האדם, ויפרץ לדבר, מרידה זו במלכות הדומיה מחרבת את כל בניניו, כל האוצר של התום ושל היושר, של העומק ושל ההתקשרות העליונה, הכל מתרוסס. והוא צריך אחר כך, אם ירצה לבנות את הריסותיו, לכונן הכל מחדש, והמשכיל בעת ההיא ידום. אמנם כאשר יתן להדומיה את כבודה בעת הופעתה, אז תנהיג היא את משטרה, תכונן את אולמיה, תחדור בעמקיה ותבא עד נבכי תהומיה, ומתוכה תוציא פארות וענפים נאדרים בכח צומח גדול ורענן, השיחים ימלאו כח, ויבא ניב שפתים. אז תחל העת לדבר, בהדר כבודה, ורוח הדומיה יהיה המיטטרון, הפועל על שיטפת הדיבור, אשר יזל כנחלים ברוב עושר וכל חמדה, בורא ניב שפתים שלום לרחוק ולקרוב אמר ד' ורפאתיו. והיה פרוי למאכל ועלהו לתרופה, להתיר פה אלמים.

הדממה ורוח הקדש ט

הדממה מביאה לידי רוח הקודש. וכל מה שרוח הקודש מתגבר באדם, ככה הוא מכיר את גודל ערכו של הדיבור, את פעולתו ואת גבורת שליטתו המעשית. וכפי מה שיהיה דיבורו יקר בעיניו, מפני מה שיודע הוא את ערכו, ככה יגדל ערכו באמת, ופעולת דיבורו תהיה נפלאה, ותתנוצץ עליו סגולת ישראל הפנימית, הקול קול יעקב, אין לך תפלה שנשמעת שאין בה מזרעו של יעקב.

צמאתי, צמאתי לאלהי, כאיל על אפיקים. הוי, מי ימלל כאבי, מי יהיה כינור לשירי יגוני, מי ישמיע קול מרירותי, צער ביטויי, הרחב מרחבי כל ימים. צמאתי לאמת. לא להשגת האמת, הרי אני רוכב על שחוקיה, הריני כולי בתוך האמת מובלע. הרי אני כולי מוכאב מצער הביטוי, איך זה אבטא את האמת הגדולה, המלאה את כל לבבי. מי יגלה לרבים, לעולמים, לברואים, למלא כל, לגוי ואדם יחד, את הזיקים, מלאי אוצרות אור וחום, שהם אצורים בנשמתני פנימה. רואה אני אותם, שלהבות עולות, בוקעות שמי שמי שמים, ומי יחוש, מי ימלל עזם. ואני איני גבור אל, כאחד הגבורים אשר מלא עולמים מצאו בתוכם פנימה, ידע העולם את עשרם או לא ידע, הכל להם אחת. אלה עדרי הצאן ההולכים על שתי רגלים, מה יועילו אם ידעו מגובה איש, ומה יזיקו בלא ידעם. הנני קשור עם העולם, החיים. האנשים הנם חברי, חלקים רבים מנשמתני עמם משולבת, ובמה זה אוכל להאירם מאורי. כל אשר אדבר אינו אלא מכסה את זהרי, מעיב את אורי. גדול צערי וגדל מכאובי. הוי אלי, עזרה היה בצרתי, המצא לי מערכי לשון, תנה לי שפה וניב שפתים, אספר במקלות אמתני, אמתך אלוהי.

קובץ ג רלז

הנני צריך לשחרר את ספרותי מכבליה. מפני מה איני יכול לכתוב את עומק רעיונותי בדרך ישרה, בלא סיבוך, בלא הרכבה יתירה, כי אם דברים כמשמעם, להגלימם כפי סדר יצירתם – זהו סוד מסותר, נעו מעגלותיו של אורח החיים, וטלטל הקב"ה שביליה של תורה. מניעות גדולות עומדות נגד כל התגלות רוחנית עליונה שלא תופיע בכל הרחבתה, אין העולם כדאי לאורה יתירה. אבל אנו חייבים ללחום עם המניעות, עומק החסד ינצח את הכל, ערפלי המחשכים יסורו, ינוסו הצללים, וכבוד ד' ואורו יופיע. כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו. עורה כבודי עורה הנבל, וכינור אעירה שחר. אודך בעמים ד', אזמרך בלאומים. כי גדול עד שמים חסדך, ואמונתך עד שחקים. אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי. לעשות רצונך אלהי חפצתי, ותורתך בתוך מעי. בשרתי צדק בקהל רב, הנה שפתי לא אכלא, ד' אתה ידעת.

דרך חיים על אבות פרק א

כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה וכו'. החכם הזה בא להזהיר על תקון הגוף של אדם, אחר שראה אביו ר"ג נתן מוסר לאדם שיהיו מעשיו כמו שראוי לאדם בעל שכל שלא ילך בחושך כמו שהתבאר, בא הוא ולמד מוסר על תקון האדם שהוא בעל גוף כמו שיתבאר. ויש לשאול למה הוצרך לומר כל ימי גדלתי בין החכמים וכולי, ועוד קשה מה ענין לזה ולא המדרש עיקר אלא המעשה עיקר, וכ"ש שהתחיל בשתיקה ואמר אח"כ ולא המדרש עיקר, וחזר אל ענין הראשון לומר וכל המרבה דברים מביא חטא, ג"כ לשון לא מצאתי לגוף טוב משתיקה שהיה לו לומר לא מצאתי לאדם טוב, ועוד קשה שאמר כל המרבה דברים מביא חטא הלא מקרא מלא הוא (משלי י) ברוב דברים לא יחדל פשע. פי' רש"י ז"ל שר"ל כל ימי גדלתי בין חכמים ולא מצאתי לגוף וכו', לומר שאף אצל החכמים מצאתי שיפה שתיקה להם שכך היו נוהגים בשתיקה, וכ"ש בני אדם שאינם חכמים שהשתיקה יפה להם, ופירוש לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה ר"ל במה שהאדם בעל גוף יפה לו השתיקה. וזה כי הדבור הוא נפש המדברת אשר נפש המדברת הוא כח גופני שהדבור כח גופני ואינו שכלי לגמרי, לכך ראוי לו השתיקה שלא יבא לידי טעות ושבוש, כי כאשר הוא פועל בכח הדברי מבטל כח השכלי כמו שיתבאר בסמוך, לכך ישתוק ויהיה פועל בכח השכלי אשר אינו גופני כמו שהוא כח דברי שלא ימלט מן הטעות. ויש לדעת כי השכל והגוף הפכים זה לזה, ולפיכך אמר אין לגוף טוב אלא שתיקה, ולא אמר לא יפה לגוף הדבור, כי לא מצד הדבור הוא החסרון רק שיפה לו השתיקה כדי שיוכל לפעול בכח השכלי. וזה בא ללמד כי כאשר ישתוק האדם אז השכל פועל פעולתו, שאי אפשר שיהיו פועלים אצל האדם ב' דברים מתחלפים השכל והגוף, ולפיכך אם כח הגוף שהוא השכל הדברי פועל אין השכל העיוני פועל ויבא לידי טעות, לכך ראוי שישתוק ולא יפעל כח הדברי ואז השכל יפעל פעולתו. וזה שאין טוב לגוף רק השתיקה שודאי יפה ונאה לגוף שישתוק ויתן מקום אל השכל שיפעל פעולתו, ויהיה הגוף טפל מפני זה אצל השכל וטוב שיהיה הגוף זנב לאריות. ואם מרבה דברים אז השכל בטל אצל הגוף ויהיה השכל זנב לשועל, ואין כאן שכל כלל, ולכך אמר לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה מטעם אשר אמרנו. ומפני זה כל כסיל מרבה דברים, שהשכל והגוף שני הפכים, והחכם כאשר יפעל תמיד בשכלו ואינו פועל בדבור הגופני. וזה שאמר לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה, ר"ל כי השתיקה יפה ונאה וראוי לגוף מצד הגוף, שכל גוף אינו פועל כלל כי הפעולה מתיחס אל הנפש שהנפש פועלת ולא הגוף, לפיכך אמר במה שהאדם בעל גוף ונפש המדברת כח מוטבע בגוף שאינו כח שכלי נבדל ראוי לו השתיקה מן הדבור, מפני כי הגוף אינו פועל וראוי לו ההעדר מן הפעולה, ובפרט הדבור הוא פועל גדול מה שלא נמצא לשאר בעלי חיים ואין ראוי לגוף פועל זה ודבר זה שהוא השתיקה בודאי יפה לו.